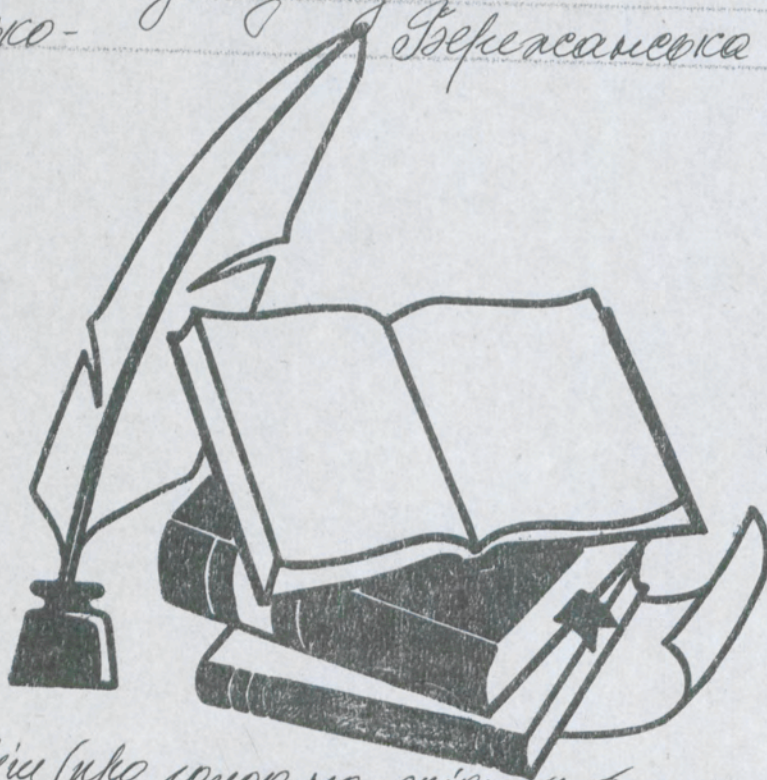

Державний архів
Львівської області
№ 6
Тел. 68
Л-3567/1

Архів з ділової переписки
Чернівецького району Тернопільської області ОУНР

68

Надзвичайний звіт (про похід на східні області України)
по Млавському-Ториському району [Чернівецького повіто-
ву ОУНР] від 12 лютого 1946р.

Примерно надзвичайний звіт Чернівецького повітового ОУНР
про похід 1946/1947 років (лютий 1947р.)
Машинкою

ПАПКА ДЛЯ ПАПЕРІВ

Українські документи: від лютого 1946р.
лютий 1947р.

Українські документи: від
Українських архівів: 4
Українські: невідомо

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ 6
Львівської області
Л-3567 1 68

*Територія в 7-ми районах
згідно згідно згідно згідно
згідно згідно згідно згідно
згідно згідно згідно згідно*

НАДЗВИЧАЙНИЙ ЗВІТ

/про голод на східних обл. України/

24
Дня 22.IX.1943 р. начальник обл. Николаїв зробив засідку за селом Іванів Пусті. На самій ночі на одного господаря в с. Іванів Пустім наскочили злемобілізовані з ЧА зі СУЗ. Злемобілізовані проводили грабінг планово. Фіри залишили під селом, самі пішли в село і знесли до фір грабоване збіжжя і муку. Чотирьох, які несли муку, попали на засідку. Вільшовики, які були на засідці, почали стріляти, у висліді чого: одного вбили на місці, одного важко ранили і дострілили, одного зловили живим, а одному пощастило втечи. Під час стрілянини, ті, що були коло фір, втекли, забираючи зі собою фіри. На другій частині села, попали другі злемобілізовані на засідку, але тим пощастило втекти. /видно, що їх було більше - говорять, що їх було 11 чоловік/.

На другий день більшовики забрали побитих у район. Один чоловік запитав: "чому побити своїх людей", а начальник обл. Николаїв відповів: "це бандита - "бандьори", але господар сказав, що він цих людей знає, вони зза Збруча. Тоді начальник відповів: "а чорт їх знає, що вони свої".

В терені чимраз більше появляється так х випадків, що приходять зза Збруча озброєні люди і грабують. Подібний випадок був в с. Білівці, і тим не пощастило здобути кусок хліба, бо їх люди пізнали і вони зістали арештовані та засуджені на чотири роки тюрми.

Також подібний випадок був в с. Вигора. Прийшли озброєні люди: один мав кріс, другий втинок, третій сокиру. Один з них був слепий на одне око, другий без руки. Заскочені вночі більшовиками - не довелось їм здобути кусок хліба, вони зістали всі три побиті..

Компленні факти свідчать про людей медом і молоком текучої країни, що їх радянська влада зробила нуждарями. Це безперервні валки людей з тербинками, ілучи зза Збруча на західні області України, щоб купити кусок хліба. Поє селах можна побачити людей, які не мають за що купити, ні за що проміняти. Говорять про голод на СУЗ, який змушує їх йти десятками кілометрів, щоб здобути кусок хліба. Ні валки за хлібом почались піс-жнив. Останньо появились нічні озброєні валки, які здобувають хліб си-

говорячи з одною колгоспницею, сказала, що дістають за трудовень 10 гр хліба і що від жнив в них голод. Бо зараз по жнивах більшовики вали від них все збіжжя з магазинів, а зараз забирають колгоспну худобу, говорять, що тут нема чим годувати. Це в серпні в них /Кам'яні Польськему/ один пуд кукурудзяної муки коштував 300 крб. і те не було в якого купити.

Люди зі СУЗ говорять, що наближаються до них 32 - 33 роки.

Пестій, дня 22.X.1943 р.

Надзвичайний звіт

про

голод в 1946/47 рр.

На виникнення голоду в 1946/47 рр. зложилися такі причини:

1. Посуха,
2. брак тягла і госп. реманенту,
3. жахлива грабіж хліба державою.

Посуха в 1946 р. знизила врожай озимих культур на 50%, а ярих на 70-80% /якщо брати під увагу довоєнний рівень врожаю/. Жахливі наслідки залишила вона в наддністрянських селах Товстенського, Заліщицького, Мельниці-Подільського і призбручанських Скалаподільського районів. Відносно менше шкоди заподіяла в Чортківському і Борщівському р-нах.

Крім посухи великий вплив на недорід мав брак тягла і с/госп. реманенту, який у великій кількості знищили воєнні дії. Цей брак був причиною примітивної обробки землі. Брак тягла і винищення скоту позначився на невдовільному угноєнні землі, призначеної під посіви.

Однак ці дві причини в ніякому випадкові не були би викликали голоду, якщо би не найголовніша - грабіж хліба. Збіжжя тільки вродилося, що селянин не відчував би був голоду і не журився би чим йому засіяти поле під новий урожай.

Більшовики не брали під увагу неурожаю, який виник у 1946 р., а вже спочатку жнив узялися до стягання хлібопоставок. Контингенти були розділені так, як в роки найбільшого врожаю. Що більше, селяни мушили здавати контингент за землю, яка стояла облогом і неужитки /пасовиська, мокляки/. При такому розподілі контингенту виключена була можливість забезпечитися хлібом на цілий рік, бо щоби вив'язатися зі зобов'язання, треба було селянинові віддати державі весь зібраний урожай. Селянин здавав хлібопоставку і оглядався чи вистарчить йому зерна для виживлення родини. Щоби не лишитися без жодних засобів до життя, він старався частину зерна заховати. Однак це часто не вдавалося, бо більшовики ходили з дротами і шукали за захованим збіжжям.

Щоб мати повний образ грабунку, який переводили більшовики по селах, пригляньмося нище-наведеним фактам. Вони дадуть можливість зрозуміти з якими запасами харчів населення залишилося до другого врожаю.

Під час ревізії у госп. Рокіцького Миколи з с. Летяче /Товст./, більшовики знайшли 5 цнт збіжжя, а 7 міхів нечищеного застали в stodолі Рокіцької Марії. Все це збіжжя сконфіскували, говорячи, що це бандерівське.

У с. Цапівці /Т-ий р-н/ у Тихоліза Степана пограбовано 3 цнт бараболі.

У с. Касперівці /З-ий р-н/ заст. голоци РВК Сихаров забирав збіжжя, знайдене під час ревізії. В інваліда "вітчизняної війни" Ярусевич Василя забрав останній центнер кукурудзи.

Подібних випадків нелюдського грабежу багато по селах районів.

Грабежі не припинилися навіть доді, коли село повністю здавало контингент. У такому випадкові з району приходили додаткові поставки, а з ними нова хвиля насильств. Хоча хлібозаготівельна кампанія була покинчена, сталінські "сторожі порядку" з мвд і мвб день-в-день ходили по селах і грабили все, що попало під руки /хліб, навіть недопечений, муку, крупу, молоко, м'ясо і ін. продукти/. Такі додаткові, постійні насильства і крадежі доводили бідне сеянство до ще більш безнадійного стану.

Разом із хлібопоставками великий вплив на голод мали всякого рода податки, налоги, штрафи і ін. Під час стягання цих драчок більшовики забирали все, що попало під руки, якщо селянин не мав чим заплатити /зобов'язання/. В селян Гериха Федора, Луцик Миколи, Швидковського Дм.

в Більча Золотого /Б-го р-ну/, яких оптрафовано по п'ять тисяч крб. за нездачу контингенту, skonфісковано майно тому, що не мали чим заплатити штрафу. В інших штрафованих селян забирали одіж, муку, худобу.

Не краще представлялася справа забезпечення скоту фуражем на зиму. В наслідок посухи не було потрібної на зимівлю паші. Одиною поживою для скоту лишалася солома. Сіна майже не було. Незважаючи на це, в зимові місяці приїзджали з району більшовики і здирали солому від селян. Дуже багато було випадків, що по таким наїзді, селянинові лишалося вирізувати худобу, бо не було чим прокормити її. Ось пр.: в с. Цапівці /Т-ий/ більшовики забрали дві фіри соломи у господарів: Приймак Матія і Мельничин Анни. Згадані господарі мусили продавати одіж і купувати солому для своєї худоби.

Багато було випадків, що більшовики покonфіскували корови - одинокі кормительки в час голоду тому, що власники не здали контингенту м'яса і молока.

В час, коли голод найбільше лютував /весняні місяці/, більшовики стягали позику. Котрий з селян ще розпоряджав харчовими запасами, мусив випродувати їх, щоб не наражувати себе на побої і грабунов у випадкові несплати згори назначеної суми. Багато було випадків, що всякі уповноважені забирали останній кілограм муки, чи останню одежину за рахунок позики.

Вищесказане допоможе нам уявити собі ресурси, якими розпоряджа селянин перед зимою. Вони були мінімальні. В жодному випадкові не могли спасти селянина від голодного животіння.

Не дивно отже, що вже в місяці січні починається мандрівка селян за прошеним хлібом. З с. Шиновець /Т-го р-ну/ цього місяця ходить за хлібом уже 53 родини. У с. Бедриківці /Зал./ голодує понад 50 родин, а в с. Костільники /Зал./ люди сунуть лупайки з картоплі, розтирають з качанами кукурудзи і це варять. В цей час уже багато селян з Мельницяподільського району пішло за прошеним хлібом.

Щоби запобігти голодовій смерті, населення зривається найконечніших річей домашнього вжитку, міняючи їх на хліб. Зорганізувавши в такий спосіб зерно, мелють його на жорнах і зуживають не більше 200-500 гр. денно.

Мандрівка за хлібом росте в слідуєчих місяцях. З Мельницяподільського і Товстенського р-нів виїшли майже всі здорові за пошукуванням хліба у заможніші райони. Гонені голодом малі діти 10-12 років за сіл Товстенського району відбувають довгі мандрівки /до 70 км/. За час зими вони зробили по три, а то й більше таких виїзів. Із сіл Скалаподільського р-ну голодуючі роблять виїзиви аж в Станіславщину, Львівщину, Дробобиччину. З такої поїздки привезуть дещо муки і бульби, за тиждень з'їдять і знову виїзяться в подорож за хлібом. Поїзди переповнені голодуючими. Із-за браку місця у вагонах, вони приміщуються на дахах і вуглярках. Така їзда "на гапу" тягне за собою жертви.

Не в кращому положенні були робітники і працівники адміністрації. Їхне положення ще може тягче як селян, бо вони прикріплені до місця праці не можуть так, як селяни, поїхати на "промисли". Низька зарплата не вистарчає на купівлю товарів на базарі, бо ціни високі. Щоб яккравішим було твердження, наведемо факт: у м. Скала жінка службовця СУЗ купила 1 л молока, 0,5 кг хліба і 40 штук бараболі. Перекупка побачивши її задуману, запитала: "Чого задумалися?" "Хіба немає над чим думати - сказала у відповідь - дивись, що я за цілий ранок купила. Вже розстратила 100 крб., а чи це вистарчить сьогодні на обід? Я не знаю як вижити! Коби вже раз яка війна, може покращає". Подібно про свої "гаразди" висловився секретар промкомбінату Скалаподільського р-ну Дубінський при побиранні зарплати: "Як тут з них грошенят вижити, та ще й при советській власті?"

Платня робітника виносить від 150-200 крб., службовця до 350 крб.

у місяць. Часто по кілька місяців не виплачують зарплати. Нпр.: лісовим робітникам Скалапод. р-ну вже шість місяців не виплачувано грошей, ані не видавано приділів. І не дивно, що таке трактування робітника доводить його до фізичного виснаження із-за невідповідного відживлювання, що за собою тягне нездібність до праці, а навіть смерть, як це сталося з робітниками, що працювали при мості у місті Скала. Двох молодих робітників з с. Гуків /з-за Збруча/ вмерло з голоду. Тіла їхні поховано щойно по двох днях.

Санітарки з дорогицівського санпункту /Г-го р-ну/ йдуть на інші села та за харчі лічать селян. Від уряду не одержують жодної допомоги.

Тяжкі матеріальні умовини доводять робітників і службовців до надужити, спекуляції, крадіж, хабарів.

Завідуючі сортнасіняловоч Шовкопляс користувався подвійними хлібними картками. За те засудили його на рік позбавлення волі /Б-ий р-н/.

Працівник Совзпечати Кіцак з Б-го р-ну продавав газети по спекулятивній ціні /200%/.

У столярському та шевському артілях м. Скала робітники виконували замовлення без відома управління. Робітники по лісах, спиртзаводах, млинах і ін. спекулюють.

Хабарництвом займаються навіть директори МТС. В м. Скала дир. МТС Столярчук і сторож Заяць вкрали 25 л ропи і продали на спекуляції. Заготівщик молока і м'яса Стецюк приймає хабарі від селян за звільнення від м'ясо і молоко поставок.

Та найбільше процвітає хабарництво і спекуляція між робітниками і службовцями з СУЗ, яких матеріальні умовини багато гірші від місцевих робітників. Якщо хтось питає їх чи не бояться кари, вони запитують: "А з чого ж жити?"

Багато працівників адміністрації переловлено на гарячому і засуджено. Агента укруплодоовоч 3-го р-ну Ручер Володимира засуджено на 8 роки за присвоєння картоплі з держпоставок. За крадіж одного кілограма пшениці працівника заготзерна Марчукву М. засуджено на один рік тюрми /3-ий р/.

Накінець погляньмо що змушує цього робітника і службовця до крадіж, зловживань і т.д. Відповідь на це питання дадуть нижчезнаведені ціни на харчові продукти, коли ми порівняємо їх зі зарплатою, яку дістає службовець і робітник.

Навесну 1947 р.

1,5 кг хліба	коштував	70-100 крб.	/В бохонець/,
1 цнт пшеничної муки		5000 крб.,	
1 кг кукурудзяної муки		40 крб.,	
1 кг сала		150-200 крб.,	
1 копа в'язанок соломи		400-500 крб.,	

Звичайно у таких нещастях як голод, посуха, повінь і ін. уряд дає допомогу своїм громадянам, яких постигло нещастя. Не так представляється та справа в ССРСР. Замість допомоги, держава пограбила своїх громадян, як це ми вже попередньо бачили. Однак тому, що більшовики багато говорили про допомогу голодуючим, пригляньмося цій справі з близька.

Коли навесну всякі харчові запаси почали вичерпуватися, а становище ставало чимраз критичніше, населення звернулося за допомогою до уряду. Кожного дня дорогою до району тяглися цілі валки голодних, вихуділих, або опухлих з голоду людей, ставали в "очередь" перед РВК і ждали на допомогу. Та допомоги не було, а замість неї з уст партійних вельмож неслися прокльони і насмішки, адресовані в сторону голодних. Коли, однак, виголоднілий селянин підписував заяву про співпрацю з органами мвд, цю допомогу одержував. Щоправда, мала вона була, та щоб день довше прожити.

В с. Вільче Золоте /Б-ий р-н/ оперуповноважений Сергієнко дав селянинові 20 кг кукурудзи за те, що він видав жінку підпільника. Оперуповноважений Товстенського р-ну Камінський ходив з мішком пшениці і захо-

чував голодних селян до донощитва.

Коли населення зверталось на мітингах до районних представників за допомогою, ці заявляли: "Запишіться в колгосп, а держава вам допоможе", або ще простіше "Радьте собі як знаєте". Були і такі, які радили населенню їсти липове трачіння. Секретар РВК - Василець на мітингу в с. Гунтин /В-под. р-ну/ радив селянам різати липу на трачіння мішати з бараболєю або мукою і пекти паляниці.

Допомогами старалися більшовики втягати селян до колгоспу. В Борщівському районі працездатним кандидатам в колгосп була призначена допомога в розмірі 25 кг збіжжя. Деколи "допомога" в руках партійців робила свою роботу. Нпр.: с. Турильчу /В-под. р-н/ до існуючого вже колгоспу вступила майже половина села заради "допомоги".

Збіжжям, призначеним для голодуючих партійці спекулювали. До с. Підпилип'я /С-под. р-н/ голодуючим привезли з райцентру 2 цнт збіжжя, яке розпродано по п'ять крб за кг /минулої осені це ж збіжжя дісталось урядові по шість крб. за цнт/. Часто на прозьби про допомогу партійці відповідали: "Не на те ми брали у вас хліб, щоб тепер віддавати", або радили брати мішки і мандрувати в багатші райони /с. Летяче Т-ий р-н/.

Не караше допомагали більшовики тим, які своїми грудьми захищали їх перед гітлерівцями і в бою раз на все стратили здоров'я. Інвалід зі с. Підпилип'я /С-под. р-н/ Грицюк Ілля, який втратив на фронті ногу і руку просив допомоги. Його годували обіцянками в той час, коли він чорно голодував, а з ним трое маленьких дітей, жінка і старенька мати.

В час, коли народ пух і вмирав з голоду, сталінські вельможі набивали кармани. Перший секретар партії Заліщицького району Зіненко Григорій навесні продавав на базарі зіпсуті шинки, які пограбував у селян.

Крім спекуляцій начальники і оперуповноважені мвд і мgb не гордять крадіжками і хабарями, які-то дуже радо приймають. На конто "бандитів", бандити з Борщівського р-ну вломились до кооперативи в Бр'ямполі і закрали всі товари. Подібні злодійські шайки інспірував працівник районного відділу пропаганди при РК КП/б/У Уваров /В-го р-ну/.

Що голод був штучно створений більшовиками і використаний як один із засобів масового фізичного нищення українського народу, говоритиме нам нищенаведений факт: в с. Устечко /Т-го р-ну/ красноармієць говорив селянинові, який не хотів дати йому молока: "Мені, р у с ь к о м у, ти повинен дати молока, бо я охороняю тебе від банди, а собі чи лишити, чи ні, то тебе не шкода". Думку красноарміїця, повну ненависті і пониження укр. народу, як також недвозначний вислів "мені тебе не шкода" доповняє оперуповноважений Полунец, що в с. Летяче побив громадянина приговорюючи: "Ми вас усіх знищимо, бо вас не потрібно. Ми б'ємо тебе на те, щоб ти був хворий і не ругав нас, бо ти не розумієш потреб руского брата".

Ще кілька доказів, які доповнюватимуть характеристику допомоги уряду голодуючим. Працівник районної адміністрації Товст. р-ну стрінувши голодну жінку, що ходила за прошенням хлібом так сказав: "Чого ж ти шляєшся? Чому не працюєш?" Жінка пояснила, що мусять ходити за хлібом, бо вона і діти вмирають з голоду. За це замість допомоги дістала "пораду": "Здихай! Чорт з тобою! Людей багато". Другий працівник адміністрації "радив" 70-літньому дідусеві з с. Сверхківці /Т-го р-ну/, що йшов за хлібом: "Тобі скорше йти в землю. На світі не треба жити. Хахол хоче жити!"

В час, коли голод найбільше лютував, більшовики замість допомоги ходили по селах і стягали молокопоставки. Коли селяни оправдувалися, що зараз не можуть здавати молока, бо виголоднілі корови не дояються, уповноважені по заготівлям не вірили і самі перевіряли удій. В с. Торське /З-го р-ну/ уповноважений дояв корови у селян: Стасюк Олени, Голодного Івана і інших, в с. Печарна, цього ж р-ну, Черничук Дмитра, Шевчук Василя, Павлюк Степана і інших.

Навіть насіння на засів колгоспних піль не давав район, а всякі завушники - голови колгоспів, заздалегідь договорилися з районними начальниками, на мітингах, коли виринало питання звідкіль взяти насіння, заявляли представникам району: "Насіння з району не присилайте, бо ще доведуться про нього бандарівці і заберуть. Насіння зберемо в селі" /голова колгоспу з с. Щитівці Т-го р-ну Кмич/.

Щоб не впасти жертвою голодової смерті, населення вишукувало найрізноманітніші способи приготування їжі. Кулінарне мистецтво в той час збагатилося багатьома родами страв, про які передше ніхто не чув, а якщо би і вчув, не йняв би віри.

Ще в січні 1947 р. в с. Костільники /3-го р-ну/ муку приготували з кукурудзяних качанів, стрижнів і-з соняшника. З цієї "муки" пекли коржі. "Мука" з жолуддя належала до луксусів.

Навесну голодний народ почав масово виходити на поля і в ліси. Збирав натину, хопту, кропиву, леворду, медунку. Листочки варили, заправляли "мукою" /якщо була/ і їли. Мука не в кожного була, тому треба було обходитися і без неї.

На базарах появлялася "мука", яку спекулянти приготували так, що зерно мололи на жорнах і додавали всякого рода перемелених бур'янів: Гроші, одержані за таку муку йшли цілістю на їхнє прохарчування.

На полях, які минулого року були під управою картоплі ходили діти і старики, вибирували вилу бульбу, сушили, терли на мучку і нею заправляли бур'яни.

Як лиш появилися перші гриби в лісі, народ масово вийшов збирати їх. На коному кроці можна було стрінути збирачів грибів. Тому, що їдомі гриби були скоро вибрані, населення збирало отруйні гриби. Ними багато затроїлося. Деякі нарочно їли отруйні гриби, щоб в цей спосіб потрапити до шпиталю і пережити кілька днів на шпитальному харчі. В сс. Блищанка і Мишків /3-ий р-н/ були випадки смерті від грибів.

В місяці травні населення живилося хрущами. Хрущі сушили, а після варили і їли.

До "присмаків" належала "тирба", лемінка і затирка. Про хліб навіть ніхто не думав.

У селах, положених над річками Дністер і Серет, населення масово ловило рибу і збирало черепахи. Над річкою цілий день ходили селяни. Деякі, що приходили здалеких сіл, ночували над річкою. Зловлену рибу і черепахи пекли на вогні і так піддержували себе на силах. Рибу тяжко ловилося, бо кількість зменшилася під час війни. Бували випадки, що селянин цілий день проходив понад ріку і нічого не приносив домів. Тому, що рибу їлося без хліба, з уст виділявся при диханні смердячий сопух, яким несло від опухлого рибака. Таке саме явище можна було завважити в тих, що живилися бур'янами.

Зимовою порою, селяни нишком вирізували худобу, в'їці, птицю. Одиноко дійну корову залишали. Багато ходило на полквання.

Внаслідок браку фуражу скот гинув. Тому, що м'ясо з впавної скотини піддержувало сили голодуючих, його заховували і їли/с.Печарна/. Не цуралися м'яса котів і псів.

Коли почало доспівати збіжжя, населення зжинало колоски, сушило, мололо на жорнах і з такої зеленої муки пекло плячки.

Плячки з натини приготувалося в той спосіб: насамперед варилося листочки натини, опісля перетиралося їх на масу, до цієї маси додавалося муки і плячки готові. Такий плячок був досить смачний.

Витолоки /з буряків/також зужиті були для заспокоєння голоду.

Голод відчули і тварини, які масово гинули із-за браку фуражу. Пану населення заступало соломю зі стріх, яку зривали з господарських будинків. Бували випадки, що худоба їла листя нагребане у лісі, яке служило за підстилку.

Голод 1946/47 рр. потягнув за собою поважні жертви не лише матеріального характеру /знищення господарки, поголів'я худоби і інше/, він лишив п'ятю на моральному розвитку народу, і накінець, навіс поважних втрат, спричинених смертними випадками.

Застановляючися на моральних шкодах, спричинених голодом, спинимосся на явищі, яке було досить поширеним в голодні місяці - злодійстві.

В час голоду масово ширилося злочинство. Злочинці ходили красти одним, або зорганізовано. Були випадки, що перебиралися за повстанців, або більшовиків, ходили зі зброєю. Крали все, що вдалося вкрасти. Це, що можна було з'їсти, консумували, решту річей продавали, щоб за одержані гроші купити харчів /с. Волківці - Б-ий р-н, Пилатківці, Жилівці, Залуче - С-под. р-н/.

Дуже часто більшовики інспірували злочинство, вимагаючи, щоб злочинці доносили на укр. революціонерів. Крадих безхребетників робили штатними агентами. Такі типи слідили за повстанцями. За цю роботу діставали кілограми зерна, а крім цього могли красти кілька влізе.

Інші, щоб не згинуть з голоду гляділи, де можна би було наїстися, там грали роль женихів, ворожбитів і т.д.

Дітвора, дуже часто цілими тижнями не ходила в школу тому, що нарівні з старшими мусила промишляти на хліб насущний /Т-ий р-н/.

Із-за браку хліба в родині були частим явищем гризня, сварки, лайки. Такий стан від'ємно вплинув на формування душі молодого покоління. В цей час зродився тип волоцюги, який знаходив там родинне тепло, де був кусок хліба.

Ясним є, що голод підорвав фізичні сили українців, які його пережили. Він слідий ще й досі. Багато селян хворіє на сухоти і запалення.

Матеріальні шкоди спричинені голодом - величезні. Народ дуже зубожів внаслідок випродування майна на те, щоб за одержані гроші зберегти фізичне існування. Крім цього винищив поголів'я худоби, а решта поголів'я довго не могла приносити йому користі. Замерені голодом коні не виходили в поле на весняні роботи, бо, дослівно, вітер хитав ними так само, як і людьми.

Як підсумок наслідків голоду наведемо статистичні дані про випадки опухів і смертності. Дані нешвні.

В Скалаподільському районі було опухлих 171 чоловік, а вмерло з голоду 158 чоловік. Вмирали без різниці віку від 3-70-ти років. Між ними багато колишніх, нагороджених медалями фронтовиків.

У Заліщицькому районі померло понад 60 осіб. У м. Залішки померла з голоду на вулиці, дівчина з Буковини.

В Борщівському районі Було опухлих 1260 чоловік, померло з голоду 32 чоловік.

Дві жінки зі с. Худиковець Мельницького району померло в дорозі, опухши перед смертю. Жінку /Домку/ знайдено третій день по смерті в пустій хаті.

Списки вмерлих з голоду в залучнику.

Жовтень, 1947 р.

1 - / С-2.

СПРАВИ ПІДСИТО І ПРОНУМЕРОВАНО 7 (Сте) 12

У ТОМУ ЧИСЛІ: ЛІТЕРНІ АРКУШІ _____ ПРОПУЩЕНО _____

НОМЕРИ _____ + АРКУШІ ВНУТРІШНЬОГО ОПИСУ _____

АРХІВІСТ Мелу

ДАТА 22.03.18